

## Kanserli hasta yakınlarının kanser tarama programlarına katılımı ve ilişkili faktörler

Ender Kalacı, Elif Berna Köksoy, Iğın Akbıyık, Bengü Dursun, Eda Eylemer Mocan, Yüksel Ürün  
Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi, Tıbbi Onkoloji Bilim Dalı

**Amaç:** Ailesinde kanser öyküsü olanların, daha erken ve daha duyarlı yöntemlerle kanser taramasına başlamaları önerilmektedir (1,2). Bu araştırmada, yakınları kanser tedavisi görmekte olan kişilerin kanser taramalarına katılımlarını etkileyen faktörleri araştırmayı hedefledik.

**Gereç-Yöntem:** Çalışmaya Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi tıbbi onkoloji bilim dalına başvuran hastaların yakınları dahil edilmiştir. Katılımcıların demografik özellikleri ve kanser tarama programlarına uyumları ilgili anket kendileri tarafından doldurulmuştur.

**Bulgular:** Toplam 322 kişiye anket uygulandı. Sağlık bakanlığının kanser taraması önerdiği grupta olan 238 kişi analizlere dahil edildi. Katılımcıların ortalama yaşı 50 (IQR 42-57) idi. Katılımcıların demografik özellikleri Tablo 1’de gösterildi.

54 (%22.7) katılımcı kansere yakalanma ihtimalinin toplum genelinden daha yüksek olduğunu ve 132 (%55.5) katılımcı bu konuda bilgisi olmadığını belirtmiştir.

Katılımcıların 114 (%47.9)’ü sağlık bakanlığının kanser taramaları hakkında bilgi sahibi olduğunu belirtmiştir. Katılımcıların 101 (%42.4)’i bugüne kadar en azından bir kanser taraması yaptırdığını belirtmiştir. Risk gruplarına göre taramaya katılma oranları Tablo 2’de gösterilmiştir.

Kanser taramalarına yakınına kanser teşhisi konulduktan sonra başlayan 29 (%12.2), daha önceden de yaptıran 63 (%26.5) kişi vardı. Katılımcıların 107 (%45)’i yakını kansere yakalandıktan sonra çeşitli yaşam tarzı değişiklikleri yaptığını belirtmiştir. 13 (sigara içenlerin %11’i) katılımcı sigarayı bıraktığını, 17 (%7.1) katılımcı egzersize başladığını ve 96 (%40.3) katılımcı beslenme değişiklikleri yaptığını belirtmiştir. Tablo 3’de yakınına kanser teşhisi konulduktan sonra yaşam tarzı değişikliği ve kanser taramasına katılma ve ilişkili olabilecek faktörler değerlendirilmiştir.

Yaşam tarzı değişikliği yakınlarına son 6 ay içerisinde kanser teşhisi konulanlarda daha az ( $p:0.022$ ) bildirilmiştir. Kanser taramalarına katılma birinci derece akrabalarında kanser teşhis edilenlerde daha sık ( $p:0.010$ ) bildirilmiştir.

**Sonuç:** Ailesinde kanser hikayesi olanların kanser taramalarına katılımı ve ilişkili faktörlerin bilinmesi önemlidir. Böylece ailesinde kanser hikayesi olanların kanser tarama programlarına uyumlarını arttıracak düzenlemeler yapılabilir. Birinci derece yakınlarına kanser teşhisi konulanların daha sık kanser taraması yaptırdığı anlaşılmıştır ( $p:0.010$ ). Diğer hasta yakınlarının kanser taraması konusunda daha etkili ve doğru bilgilendirilmesi kanser tarama programlarının etkinliğini arttırabilir.

**Anahtar Kelimeler:** kanser aile hikayesi, kanser taraması

**Tablo 1. Katılımcıların demografik özellikleri**

|               |                     | N (%)      |
|---------------|---------------------|------------|
| Cinsiyet      | Kadın               | 175 (73.5) |
|               | Erkek               | 63 (26.5)  |
| Medeni Hal    | Bekar veya boşanmış | 81 (44.0)  |
|               | Evli                | 157 (66.0) |
| Çocuk Sayısı  | Çocuğu yok          | 65 (27.3)  |
|               | Çocuğu var          | 173 (72.7) |
| Eğitim Durumu | Okula gitmemiş      | 3 (%1.3)   |

|                                      |                     |            |
|--------------------------------------|---------------------|------------|
|                                      | İlkokul mezunu      | 46 (19.3)  |
|                                      | Ortaokul mezunu     | 22 (9.2)   |
|                                      | Lise mezunu         | 64 (26.9)  |
|                                      | Üniversite Mezunu   | 103 (43.4) |
| Sigara                               | Hiç içmemiş         | 120 (50.4) |
|                                      | Bırakmış            | 45 (18.9)  |
|                                      | Günde 20 ‘den az    | 55 (23.1)  |
|                                      | Günde 20 ‘den fazla | 18 (7.6)   |
| Alkol                                | Hiç içmemiş         | 180 (75.6) |
|                                      | Nadiren içiyor      | 36 (15.1)  |
|                                      | Bazen içiyor        | 18 (7.6)   |
|                                      | Düzenli içiyor      | 4 (1.7)    |
| Kanser Hastası ile Yakınlık Derecesi | 1.derece akraba     | 144 (60.5) |
|                                      | 2.derece akraba     | 15 (6.3)   |
|                                      | diğer               | 78 (32.8)  |
| Yakınında Kanser Teşhisi Zamanı      | Son 6 ay içinde     | 97 (40.8)  |
|                                      | 6 ay- 1 yıl içinde  | 48 (20.2)  |
|                                      | Son 1-2 yıl içinde  | 25 (10.5)  |
|                                      | Son 2-5 yıl içinde  | 43 (18.1)  |
|                                      | 5 yıldan önce       | 25 (10.5)  |
| Bilinen komorbidite                  | Var                 | 83 (34.9)  |
|                                      | Yok                 | 155 (65.1) |

**Tablo 2.Risk gruplarına göre kanser taramalarına katılma**

|                                                                                |                              | N (%)      |
|--------------------------------------------------------------------------------|------------------------------|------------|
| Gaytada Gizli Kan Araması<br>(50-70 yaş aralığındaki kadın ve erkekler, n=132) | Yaptırmayan                  | 112 (84.9) |
|                                                                                | Düzensiz Yaptıran            | 16 (12.1)  |
|                                                                                | 2 yılda bir düzenli yaptıran | 4 (3)      |
| Kolonoskopi<br>(50-70 yaş aralığındaki kadın ve erkekler, n=132)               | Yaptırmayan                  | 108 (81.8) |

|                                                                  |                               |           |
|------------------------------------------------------------------|-------------------------------|-----------|
|                                                                  | Düzensiz Yaptıran             | 21 (15.9) |
|                                                                  | 10 yılda bir düzenli yaptıran | 3 (2.3)   |
| Kendi Kendine Meme Muayenesi<br>(20 yaş üzeri kadınlar, n=175)   | Yapmayan                      | 74 (42.3) |
|                                                                  | Düzensiz yapan                | 80 (45.7) |
|                                                                  | Ayda bir düzenli yapan        | 21 (12)   |
| Mamografi<br>(40-69 yaş arasındaki kadınlar, n=126)              | Yaptırmayan                   | 66 (52.4) |
|                                                                  | Düzensiz yaptıran             | 33 (26.2) |
|                                                                  | 2 yılda bir düzenli yaptıran  | 27 (21.4) |
| Servikal smear ve HPV testi<br>(30-65 yaş arası kadınlar, n=142) | Yaptırmayan                   | 69 (48.6) |
|                                                                  | Düzensiz yaptıran             | 42 (29.6) |
|                                                                  | 5 yılda bir düzenli yaptıran  | 31 (21.8) |

**Tablo 3.Yakınına kanser teşhisi konulduktan sonra yaşam tarzı değişikliği ve kanser taramasına katılma ve ilişkili faktörler**

|                      | Yaşam tarzı değişikliği yapan | Yaşam tarzı değişikliği yapmayan | p-değeri | Kanser taramasına yeni başlayan | Kanser taramasına katılmayan ve daha önceden de katılan | p-değeri |
|----------------------|-------------------------------|----------------------------------|----------|---------------------------------|---------------------------------------------------------|----------|
| Yaş, yıl (min-max)   | 51 (23-74)                    | 50 (20-71)                       | 0.350    | 46 (24-72)                      | 50 (20-74)                                              | 0.350    |
| Cinsiyet, n (%)      |                               |                                  |          |                                 |                                                         |          |
| Kadın                | 85 (79.4)                     | 90 (68.7)                        | 0.062    | 25 (86.2)                       | 150 (71.8)                                              | 0.099    |
| Erkek                | 22 (20.6)                     | 41 (31.3)                        |          | 4 (13.8)                        | 59 (28.2)                                               |          |
| Medeni Hal, n (%)    |                               |                                  |          |                                 |                                                         |          |
| Bekar                | 38 (35.5)                     | 43 (32.8)                        | 0.663    | 14 (48.3)                       | 67 (32.1)                                               | 0.084    |
| Evli veya boşanmış   | 69 (64.5)                     | 88 (67.2)                        |          | 15 (51.7)                       | 142 (67.9)                                              |          |
| Eğitim Durumu, n (%) |                               |                                  |          |                                 |                                                         |          |

|                              |           |           |       |           |            |       |
|------------------------------|-----------|-----------|-------|-----------|------------|-------|
| Diğerleri                    | 62 (57.9) | 73 (55.7) | 0.731 | 18 (62.1) | 117 (56.0) | 0.535 |
| Üniversite<br>Mezunu         | 45 (42.1) | 58 (44.3) |       | 11 (37.9) | 92 (44)    |       |
| Yakınlık<br>Durumu, n<br>(%) |           |           |       |           |            |       |
| Birinci<br>derece            | 64 (60.4) | 80 (61.1) | 0.914 | 24 (82.8) | 120 (57.7) | 0.010 |
| Diğerleri                    | 42 (39.6) | 51 (38.9) |       | 5 (17.2)  | 88 (42.3)  |       |
| Tanı<br>Zamanı, n<br>(%)     |           |           |       |           |            |       |
| Son 6 ay                     | 35 (32.7) | 62 (47.3) | 0.022 | 7 (24.1)  | 90 (41.3)  | 0.052 |
| Diğerleri                    | 72 (67.3) | 69 (52.7) |       | 22 (75.9) | 119 (56.9) |       |